

СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

УДК 340

DOI <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2023.4.28>**П. М. Ольшевський**

аспірант кафедри службового та медичного права
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ПРОХОДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ СЕКРЕТАРЯ СУДОВОГО ЗАСІДАННЯ У ВЕРХОВНОМУ СУДІ

Стаття присвячена особливостям проходження державної служби секретаря судового засідання у Верховному Суді. Розкриваються основні ознаки секретаря судового засідання як учасника судового процесу та державного службовця. Керуючись доктриною та судовою практикою, зроблено висновок, що на секретаря судового засідання покладено організаційно-технічні, процесуальні та обслуговуючі функції, що не можна вважати тотожним самій участі у судовому процесі. Підкреслено, що правовий статус секретаря судового засідання не розкривається у законодавстві, в тому числі секретаря судового засідання Верховного Суду (зокрема, не розроблена Типова посадова інструкція секретаря судового засідання Верховного Суду, а діючі не перебувають у відкритому доступі). По аналогії з інститутом помічника судді та з доведенням судовою практикою пропонується дозволити суддям Верховного Суду в окремих випадках мати декількох секретарів судового засідання. Визнано доречним встановлювати вищі вимоги щодо освіти та стажу роботи для секретарів судового засідання Верховного Суду. Згадано проблематику безпосереднього підпорядкування секретаря судового засідання одночасно керівнику апарату суду та судді, що не відповідає положенням Закону України «Про державну службу». Досліджено обов'язки секретарів судового засідання окремих палат Верховного Суду, зроблено висновки про незначні відмінності у їх обов'язках. У Правилах внутрішнього трудового розпорядку апарату Верховного Суду виявлено особливості, які відрізняють проходження державної служби секретарів судових засідань Верховного Суду від секретарів у судах нижчих інстанцій. Згадано особливості оплати праці секретаря судового засідання Верховного Суду. На підставі викладеного запропоновано ряд змін у законодавство.

Ключові слова: секретар судового засідання, судове засідання, Верховний суд, державна служба, апарат суду.

Постановка проблеми. Секретар судового засідання – важливий учасник судового процесу, зважаючи на те що, бере на себе організаційно-обслуговуючу роль, не відволікаючи суддю та сторін від судового процесу. При цьому, змісту правового статусу секретаря судового засідання у Законі України «Про судоустрій та статус суддів» присвячена не достатньо уваги, в тому числі залежно від суду, у якому проходить державну службу секретар судового засідання. Така правова та доктринальна невизначеність призводить до ряду проблем теоретичного та практичного характеру. Окремої уваги заслуговують секретарі судового

засідання Верховного Суду як найвищого суду у системі судоустрою України.

Стан дослідження. Безпосередньо питання особливості проходження державної служби секретаря судового засідання у Верховному Суді не ставало предметом окремих наукових праць. Водночас чимало досліджень присвячено статусу секретаря судового засідання та державній службі у судових органах в цілому. Тож доктринальних підґрунтям цієї статті слугуватимуть загальні положення щодо проходження державної служби секретаря судового засідання.

Метою дослідження є розкриття особливостей проходження державної служби секре-

таря судового засідання у Верховному Суді, зокрема, виявлення відмінностей у проходженні державної служби секретарями судового засідання в інших судах.

Виклад основного матеріалу. Перед дослідженням особливостей проходження державної служби секретаря судового засідання у Верховному Суді слід привернути увагу системі судоустрою України, адже розуміння місця Верховного Суду в системі судоустрою дозволяє глибше осягнути досліджувану проблематику. Так, відповідно до положень частини першої та другої статті 36 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» Верховний Суд – найвищий суд у системі судоустрою України, який переважно здійснює правосуддя як суд касаційної інстанції, а також забезпечує сталість та єдність судової практики [1].

Тож робота секретаря судового засідання у Верховного Суді є відповідальною і характеризується підвищеними вимогами до кандидата на вказану посаду, кращими умовами праці та особливим правовим забезпеченням.

У найзагальніших рисах визначення секретаря судового засідання зводиться до посадової особи суду та учасника судового процесу, наділеного процесуальними правами та обов'язками [2, с. 54]. Таке розуміння є незмінним, незалежно від інстанції суду, де проходить державну службу секретар судового засідання.

Також виходячи з положень частин шостої та одинадцятої статті 155 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» усі секретарі судових засідань як працівники апарату суду є державними службовцями. Тож правовий статус секретаря судового засідання визначається Законом України «Про державну службу» з урахуванням особливостей Закону України «Про судоустрій та статус суддів».

Окреслюючи роль секретарів судового засідання, вітчизняний дослідник В.Б. Пчелін відносить їх до обслуговуючих працівників та сумнівається у доцільності регулювання їх правового статусу Законом України «Про державну службу» [3, с. 145]. Не підтримуючи думку вченого зазначимо що, посада секретаря судового засідання вимагає від кандидата рівня вищої юридичної освіти не нижче молодшого бакалавра і безпосередньо впливає на здійснення правосуддя шляхом фіксації судових засідань.

Щонайкраще правовий статус секретаря судового засідання осягається за допомогою судової практики. Зокрема, питання ролі секретаря у судовому засіданні неодноразово роз'я-

снювалось суддями з огляду на різні обставини досліджуваних нами справ. Так зокрема в ухвалі КЦС ВС 08 серпня 2023 року у справі № 705/2159/19-ц, зазначено що, вчинення організаційно-технічних функцій не є участю секретаря судового засідання у розгляді справи, тож на таких підставах секретар судового засідання відводу не підлягає. Зокрема, спрощене позовне провадження здійснюється без виклику сторін та проведення судового засідання, тож участь секретаря у ньому не вважається участю у розгляді справи [4].

У свою чергу позиція Великої палати Верховного суду у прийнятій нею постанові від 03 квітня 2018 року у справі № 820/5586/16 дещо різниться від вище зазначеної, а саме секретар судового засідання є учасником адміністративного процесу та виконує виключно процесуальні, пов'язані з відправленням судом правосуддя, функції, які не можна охарактеризувати як управлінські. Процесуальні дії ведення журналу судового засідання не можуть уважатись такими, що належать до сфери управлінської діяльності, а тому не можуть бути предметом оскарження в адміністративному суді [5].

Практично ідентичною є позиція Касаційно адміністративного суду у складі Верховного суду який постановою від 09 жовтня 2019 року у справі № 813/4259/17, підтвердив статус секретаря судового засідання як учасника адміністративного процесу, щодо виконання процесуальних функцій [6].

Потребує деталізації й питання щодо кількості секретарів яку може мати кожен суддя. З цього приводу законодавець висловлює свою позицію у проекті Закону про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо вдосконалення окремих питань правового регулювання діяльності помічників суддів та деяких інших працівників апарату суду № 9173 від 03 квітня 2023 року. Зокрема у законопроекті прямо вказується про необхідність мати у штаті суду щонайменше по одному секретарю на кожну штатну посаду судді [7]. Таке правове закріплення дозволить уникнути різних підходів до чисельної кількості секретарів судових засідань.

Такий підхід є практично значущим з огляду на важливість та різносторонність справ, які розглядаються Верховним Судом. До прикладу, відповідно до ухвали КГС ВС від 24 жовтня 2023 року у справі № 910/11438/22 судове засідання не було проведено, оскільки у секретаря судового засідання був відсутній доступ до державної таємниці [8].

На нашу думку, вірогідність, що така ситуація станеться у місцевому суді у віддаленому районі – набагато менша, але у Верховний Суд надходять справи з усієї країни і у суддів мають бути секретарі із доступом до державної таємниці, хоча б один з них.

У зв'язку з викладеним пропонуємо при обмеженні кількості секретарів судового засідання у Верховному Суді організувати доступ усім секретарям судових засідань до державної таємниці або ж дозволити суддям мати декількох секретарів, принаймні один з яких має доступ до державної таємниці.

Варто зауважити типової посадової інструкції секретаря судового засідання Верховного Суду в Україні не розроблено, відтак нині діючі інструкції у відкритому доступі відсутні. Саме тому для подальшого аналізу нами буде використана Типова посадова інструкція секретаря судового засідання місцевого загального суду, затверджена наказом Державної судової адміністрації України від 20 липня 2005 року № 86 (далі – Інструкція), з огляду на той факт, що процесуальними кодексами України робота секретарів судового засідання незалежно, від судової інстанції, регулюється однаково [9].

Нормами пункту 1.4 згаданої вище інструкції Інструкції визначено освітні вимоги до секретаря судового засідання, вища освіта за спеціальністю «Правознавство» або «Правоохоронна діяльність» з освітньо-кваліфікаційним рівнем не нижче молодшого спеціаліста, водночас досвід роботи не вимагається.

Зазначимо що наразі при проведенні конкурсів на посади секретарів судових засідань Верховного Суду освітні вимоги дещо відрізняються, з огляду на застарілість формулювань Інструкції. Так, тепер необхідна вища освіта ступеня не нижче бакалавра, молодшого бакалавра в галузях знань «Право» або «Міжнародні відносини» [10; 11]. Можемо помітити зміну вектору щодо необхідних напрямків освіти – з правоохоронних на міжнародно-правові, що цілком відповідає євроінтеграційним намірам України.

Водночас вважаємо доречним встановити вищівимогищодорівняосвітита стажу роботи для секретарів судового засідання Верховного Суду, що можна обґрунтувати важливістю та складністю змісту судового процесу їхньої роботи.

Повертаючись до аналізу змісту правового статусу секретаря судового засідання, зазначимо, що відповідно до пункту 1.5 Інструкції секретар судового засідання, як працівник апарату суду, підпорядковується керівнику апарату суду, і водночас судді у якого працює.

Такої ж думки дотримується А.О. Малихіна, зазначаючи, що секретар судового засідання перебуває одночасно у безпосередньому підпорядкуванні і в керівника апарату суду, і в конкретного судді [12, с. 869].

Втім, на нашу думку, такий правовий статус секретаря судового засідання не зовсім відповідає положенням частини першої статті 9 Закону України «Про державну службу» [13], адже безпосередній керівник має бути лише один. Тож в цій частині законодавство потребує доопрацювання не лише для секретарів судового засідання Верховного Суду, але й усіх інших судів.

Що стосується посадових обов'язків секретаря судового засідання КАС ВС, то їх можемо знайти в умовах проведення конкурсу на посаду секретаря судового засідання [10]. Зазначимо що відмінність від Інструкції переважно полягає у формулюваннях, а не у змісті посадових обов'язків. Виключеннями, на нашу думку, є додаткові обов'язки виконання функцій судового розпорядника у разі його відсутності в судовому засіданні та ознайомлення учасників справи, їх представників зі справою за погодженням судді. Такі відмінності можна пояснити застарілістю Інструкції, адже після прийняття у 2005 році зміни до неї не вносились, хоча законодавство вдосконалювалось.

У свою чергу посадові обов'язки секретаря судового засідання КЦС ВС дещо відрізняються від зазначених вище, – зокрема, в обов'язки секретарів входить підбір актів законодавства та матеріалів судової практики, які необхідні для розгляду конкретної судової справи (у разі необхідності і за дорученням судді чи начальника відділу, управління), а в іншому передбачений законом комплекс обов'язків також викладено відмінними формулюваннями [11]. З цього можемо зробити висновки про незначні відмінності навіть у обов'язках секретарів судових засідань в різних Касаційних Судах у складі Верховного Суду.

Що стосується актів Верховного Суду, які можна застосувати в межах теми нашого дослідження і доступ до яких відкритий, то такими є Правила внутрішнього службового розпорядку самого Верховного Суду та окремо його апарату.

Варто наголосити що, правила внутрішнього службового розпорядку Верховного Суду [14] написані у найзагальнішому вигляді і є повторенням положень законодавства про працю та про державну службу, натомість у Правилах внутрішнього трудового розпорядку апарату Верховного Суду знаходимо особливості, які

відрізняють проходження державної служби секретарями судових засідань Верховного Суду від секретарів у судах нижчих інстанцій. Так зокрема нормами Правил передбачено право:

– користування у вільний від роботи час буфетом, послугами поштового зв'язку в поштовому відділенні, розташованому на території Суду, спортивним залом (підпункт 8 пункту 3.2 розділу III);

– на заохочення, а саме: за зразкове виконання трудових обов'язків, сумлінне ставлення до роботи та вагомі досягнення в роботі до працівників можуть застосовуватись у тому числі, але не виключно такі види заохочень: оголошення подяки; нагородження грамотою, почесною грамотою, цінним подарунком; нагородження відомчими відзнаками інших державних органів влади (пункт 6.1 розділу VI);

– керівника апарату ініціювати питання про притягнення до дисциплінарної відповідальності працівників, що виконують функції з обслуговування (попри той факт, що стосовно помічників суддів ініціаторами відкриття дисциплінарного провадження є самі судді) (пункт 7.2 розділу VII) [15].

Ще однією з особливостей проходження державної служби секретарями судового засідання у Верховному Суді є право на оплату праці, яка, до речі вища, ніж в секретарів судового засідання судів нижчих інстанцій.

Так відповідно до Схеми посадових окладів із визначенням коефіцієнтів для державних службовців судів, органів та установ системи правосуддя з урахуванням категорій, підкатегорій та рівнів державних органів, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 24 травня 2017 року № 358 [16], секретар судового засідання Верховного Суду отримує майже вдвічі більше, ніж його колега з місцевого загального суду.

Крім того, є пряма норма яка вказує, що посадові оклади державних службовців апарату Верховного Суду визначаються відповідно до цієї схеми з коефіцієнтом 1,3. Тож фактично оплата праці секретаря судового засідання у Верховному Суді ще вища. Така кореляція все одно не змінює факту відірваності заробітних плат на державній службі від оплати праці у приватному секторі, але все ж підвищує шанси зацікавити кандидатів на посаду секретаря судового засідання Верховного Суду фахівця.

Висновки. Проходження державної служби секретарем судового засідання у Верховному Суді суттєво не відрізняється від проходження

державної служби секретарем судового засідання в інших судах. Практично єдині відмінності виявлені у сфері оплати праці, у кращих умовах праці, у Верховному Суді. Водночас проведено дослідження особливостей проходження державної служби секретаря судового засідання в Верховному суді, дозволяє стверджувати про нагальну необхідність:

– закріплення правового статусу секретаря судового засідання у положеннях Закону України «Про судоустрій та статус суддів», зокрема, у розрізі особливостей проходження державної служби у різних судах та з висвітленням питань максимальної кількості секретарів судового засідання, закріплених за одним суддею, безпосереднього підпорядкування секретаря судового засідання;

– розробки Типової посадової інструкції секретаря судового засідання Верховного Суду;

– диференціації освітніх вимог до кандидатів на посади секретарів судового засідання, залежно від інстанції суду, по аналогії з оплатою праці.

Список використаної літератури:

1. Про судоустрій та статус суддів : Закон України від 02 червня 2016 року № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2016. № 31, ст. 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
2. Селелик Л.В. Визначення поняття «інформація судового засідання». *Інформація і право*. № 1(16). 2016. С. 52–57.
3. Пчелін В.Б. Правові засади діяльності секретаря судового засідання в адміністративному судочинстві України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 4. С. 143–146.
4. Ухвала КЛС ВС 08 серпня 2023 року у справі № 705/2159/19-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112775612>
5. Постанова ВП ВС від 03 квітня 2018 року у справі № 820/5586/16. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73369166>
6. Постанова КАС ВС від 09 жовтня 2019 року у справі № 813/4259/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84855570>
7. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо вдосконалення окремих питань правового регулювання діяльності помічників суддів та деяких інших працівників апарату суду № 9173 від 03 квітня 2023 року. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41663>
8. Ухвала КГС ВС від 24 жовтня 2023 року у справі № 910/11438/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114453919>

9. Типова посадова інструкція секретаря судового засідання місцевого загального суду, затверджена наказом Державної судової адміністрації України від 20 липня 2005 року № 86. URL: https://ifm.if.court.gov.ua/sud0907/vakansii/c_z/
10. Умови проведення конкурсу на посаду секретаря судового засідання відділу забезпечення роботи секретаря та суддів судової палати управління забезпечення роботи судової палати з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян секретаріату Касаційного адміністративного суду, затверджені наказом керівника апарату Верховного Суду від 06 лютого 2020 року № 16. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/06_02_2020_3.pdf
11. Умови проведення конкурсу на зайняття посади державної служби категорії «В» – секретаря судового засідання відділу забезпечення роботи секретаря та суддів судової палати управління забезпечення роботи першої судової палати секретаріату Касаційного цивільного суду, затверджені наказом керівника апарату Верховного Суду від 06 серпня 2021 року № 66. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Umovy_ssz_1_KCS_2021_08_06.pdf
12. Малихіна А.О. Особливості відносин безпосереднього підпорядкування в апараті суду. *Правова доктрина – основа формування правової системи держави* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю НАПРн України та обговоренню п'ятитом. моногр. «Правова доктрина України» (20–21 листопада 2013 р.). Х., 2013. С. 868–870.
13. Про державну службу : Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2016. № 4, ст. 43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>
14. Правила внутрішнього службового розпорядку Верховного Суду, затверджені конференцією державних службовців апарату Верховного Суду (протокол № 1 від 05 квітня 2018 року). URL: <https://data.gov.ua/dataset/34558d83-b678-4bc3-8a0e-2b6e2ced5903/resource/f8864067-dbab-4379-bd90-f22dc0a23347>
15. Правила внутрішнього трудового розпорядку апарату Верховного Суду, затверджені конференцією державних службовців апарату Верховного Суду (протокол № 1 від 05 квітня 2018 року). URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/PVTR_1.docx
16. Деякі питання оплати праці державних службовців судів, органів та установ системи правосуддя : постанова Кабінету Міністрів України від 24 травня 2017 року № 358. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/358-2017-%D0%BF#Text>

Olshevskiy P. M. Peculiarities of the civil service of the secretary of the court session in the Supreme Court

The article is devoted to the peculiarities of the civil service of the clerk of the court session in the Supreme Court. The main features of the secretary of the court session as a participant in the legal process and a public servant are revealed. Guided by the doctrine and judicial practice, it was concluded that the secretary of the court session is entrusted with organizational and technical, procedural and service functions, which cannot be considered the same as participation in the legal process itself. It is emphasized that the legal status of the secretary of the court session is not disclosed in the legislation, including the secretary of the court session of the Supreme Court (in particular, the Standard job description of the secretary of the court session of the Supreme Court has not been developed, and the current ones are not in public access). By analogy with the institute of a judge's assistant and with the evidence of judicial practice, it is proposed to allow judges of the Supreme Court in certain cases to have several court secretaries. It is considered appropriate to set higher requirements regarding education and work experience for secretaries of the Supreme Court court session. The issue of the direct subordination of the secretary of the court session to the head of the court staff and the judge at the same time, which does not correspond to the provisions of the Law of Ukraine "On Civil Service", was mentioned. The duties of secretaries of the court session of individual chambers of the Supreme Court were studied, conclusions were drawn about minor differences in their duties. The Rules of Internal Labor Procedures of the Supreme Court apparatus revealed features that distinguish the civil service of secretaries of court sessions of the Supreme Court from secretaries in lower courts. The peculiarities of the salary of the secretary of the Supreme Court court session are mentioned. It is indicated that there are different approaches in judicial practice to the position of secretary of the court session. It is noted that the salary of the secretary of the court session differs from the salary in the courts of other instances, because as stated in the article, in our opinion, the requirements for the secretary of the court session in the Supreme Court should be higher than. In courts of other instances. It is indicated that the legislation needs to be improved in many aspects for better legal protection of the duties and rights of secretaries of court sessions not only in the Supreme Court, but also in courts of other instances. Based on the above, a number of changes in the legislation are proposed. The peculiarities of the salary of the secretary of the Supreme Court court session are mentioned. Based on the above, a number of changes in the legislation are proposed.

Key words: court session secretary, court session, Supreme Court, civil service, court apparatus.